

בסיום הקריאה בספר כמו מתבקש לעבור לחלק הבא והוא הגשמת הרעיונות המובאים בחלק השלישי במציאות. הגשמה שאת ניצניה אנו רואים בשנים האחרונות (למשל, קיצור שבוע העבודה לטובת הרחבת מספר העובדים, רעיון שאימצה מרטין אוברי, שרת התעסוקה והסולידריות בצרפת, או רעיונות הדרך השלישית שמגשים בבריטניה של בלייר שר האוצר הבריטי גורדון בראון). יש לקוות, שרעיונות אלה יוגשמו בצורה מוצלחת יותר מאשר אלה המוצגים בחלק השני של הספר. או אז תוגשם שאיפת מחברי הספר, להגיע לאותה "חברה טובה", שבה צדק חברתי ושוויון הם לא רק כותרת לספר משובח, אלא גם תפיסות יסוד ממומשות בחיי היומיום.

יובל אלבשן*

הפקולטה למשפטים,

האוניברסיטה העברית בירושלים

עיון ראשון

ברברה ארנרייך. כלכלה בגרוש: איך (לא) להסתדר באמריקה. תרגום מאנגלית: אסף שור. (עם הקדמה למהדורה העברית מאת יוסי דהאן ויהודה שנהב). תל־אביב: הוצאת בבל, 2004.

ברברה ארנרייך רצתה להיווכח על בשרה האם ניתן לחיות משכר עבודה נמוך מאוד באמריקה – להשתכר פחות משבעה דולר לשעה, ללא דיוור, ללא חסכונות בבנק, ללא ביטוח בריאות וללא מערכת תמיכה כלשהי. ספרה הוא אתנוגרפיה המתארת כיצד כלכלת השוק משפיעה על חייהן של מנקות, חדרניות, זבניות, מלצריות ושאר עובדי שכר מינימום ומטה; כיצד חברה המוגדרת כחברה דמוקרטית מאפשרת לתעשיות לגלגל מיליארדים ולהתפרנס מפגיעה בחייהם, בפרטיותם ובזכויותיהם של אנשים העובדים בפרך ואינם מצליחים להתקיים מעבודה.

אדוארד ברקוביץ'. וילבר כהן, מפתח ומוביל מערכת הבטחון הסוציאלי בארה"ב. תרגום: אהוד שמאי. ייעוץ מקצועי: נירה שמאי. הרצליה: הוצאת הוד עמי, 2003. עמודים.

וילבור כהן, שנפטר בשנת 1987 בגיל 74, היה אחד מאנשי המפתח ביצירתה, בהתפתחותה ובהרחבתה של מדינת הרווחה בארצות־הברית. כהן, בן למהגר יהודי,

* עו"ד יובל אלבשן מנהל את המרכז לחינוך משפטי קליני לזכויות אדם ולאחריות חברתית, בפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית בירושלים.

היה שר הבריאות, החינוך והרווחה בממשלתו של הנשיא לינדון ג'ונסון (בשנות ה-60 המאוחרות). רישומו על תחום הביטחון הסוציאלי נותר חזק גם היום, שנים לאחר מותו. הישגיו בתחום זה מתבטאים בכך, שגם עתה, למרות שהלך הרוחות בארצות-הברית אינו נדיב כלל בנושא המשאבים המוקצים לנושאי רווחה, מעמד הבכורה של נושא הביטחון הסוציאלי בחייה של החברה האמריקנית נותר ללא ערעור. אהוד שמאי ז"ל השקיע חלק נכבד משלוש שנות חייו האחרונות בתרגום ספר זה. הוא השלים את התרגום, אך לא זכה לראות בהוצאתו לאור של הספר. אשתו, נירה שמאי, תיבדל לחיים ארוכים, שימשה יועצת מקצועית ועורכת לספר.

בנימין גדרון, מיכל בר וחגי כץ. המגזר השלישי בישראל: בין מדינת רווחה לחברה אזרחית. תל-אביב: קו אדום, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2003.
המגזר השלישי כולל גופים חברתיים כמו מלכ"רים, עמותות וקרנות שעיסוקם הגשת שירותים וביצוע מדיניות בתחומים רבים ומגוונים, כמו רווחה, חינוך, משפחה, דת ואיכות סביבה. מחברי הספר מציגים היבטים תוכניים, מינהליים וארגוניים של המגזר השלישי בישראל ודנים בתהליכים חשובים המתחוללים בו היום.

יעל ישי. בין גיוס לפיוס: החברה האזרחית בישראל. ירושלים: כרמל, 2003. 230 עמודים.

החברה האזרחית בישראל מלאה סתירות. מצד אחד היא דמוקרטית חיונית עם הרבה פעילות, הפגנות ומחאה. מצד שני החברה הישראלית מעדיפה אחדות דעים ומגנה מחלוקות וממעטה בערך השונות. יעל ישי, פרופסור למדעי המדינה באוניברסיטת חיפה, דנה בחברה האזרחית בישראל ומבקשת להבין אם היא אכן בית-ספר לדמוקרטיה המגביר את האחוה והסובלנות בקרב אזרחים.

נעמי קליין. גדרות וחלונות: דיווחים מחזית הדיון בגלובליזציה. תרגום והערות: עידית שורר. תל-אביב: הוצאת כבל, 2003. 284 עמודים.
נעמי קליין אומרת באוסף המאמרים שלה, שהגלובליזציה עומדת כעת למשפט, מפני שמעבר לכל הגדרות הווירטואליות שהיא הקימה עומדים אנשים בשר ודם, שנעלו בפניהם את בתי-הספר, בתי-החולים ומקומות העבודה, וגם את החוות, הבתים והקהילות שלהם. המחברת רואה בתנועות האנטי-גלובליזציה השונות שמתחילות להתפתח חלונות המכניסים אור, משב רוח רענן ותחושת סיכוי לגישה אנושית ולפתרונות חלופיים, ולפיכך היא מעצבת באמצעות מאמריה לגיטימציה למאבקים האזרחיים הללו.

ח'ליל רינאווי. החברה הערבית בישראל: סדר יום אמביוולנטי. תל-אביב: הוצאת המסלול האקדמי של המכללה למינהל – החוג למדעי ההתנהגות, 2003. 152 עמודים.

חליל רינאווי דן בספר זה במצבם של האזרחים הערבים בישראל, ומתאר את האמביוולנטיות של סדר יומם. הם תלויים במדינה ובמוסדותיה לשם ניהול חיי היומיום שלהם, ויחד עם זאת הם חשים נכור, וכואבים את העוול שנעשה להם מצד המדינה מעצם הקמתה.

יוהנו שטראסר. כאשר העבודה אוזלת לחברת העבודה. תרגום מגרמנית: חנה שורץ-איזלר. תל-אביב: ספריית אדום כהה, קו אדום. קרן אברט והוצאת הקיבוץ המאוחד, 2003. 136 עמודים.

יוהנו שטראסר, פרופסור למדעי החברה באוניברסיטה החופשית של ברלין, דן בספר זה במשמעות "קץ העבודה". התפתחות טכנולוגית מואצת ושינויים מבניים המלווים אותה מובילים למצב שבו העבודה במתכונתה המוכרת לא תהיה עוד. מה יהיה? כיצד צריכה החברה להיערך כדי לענות על הצרכים השונים של אזרחיה, צרכים שנענו בעבר באמצעות תעסוקה מלאה? מהי המדיניות הנכונה להתמודדות עם התופעות הצפויות של מצב "נורמלי" חדש – שבו לאנשים החיים במדינה אחת בעלת תוצר לאומי גולמי סביר ומעלה יש הרבה זמן פנוי ומעט תעסוקה בשכר?

Idit Weiss, John Gal and John Dixon. *Professional Ideologies and Preferences in Social Work: A Global Study*. Westport: Praeger, 2003. 234 pages

כיצד בוגרי בתי-הספר לעבודה סוציאלית במדינות שונות בעולם מתייחסים למקצוע העבודה הסוציאלית ולתפקידיו? האם העבודה סוציאלית צריכה להתמקד בפרט או בשינוי חברתי? כיצד הבוגרים רואים את תפקידם ואת אופן השתלבותם בעבודה סוציאלית ובמערכות הרווחה? בספר זה נעשה ניסיון ראשוני לספק תשובות לשאלות אלה, הנשענות על ממצאים אמפיריים שנאספו בשאלון מקיף שחולק בקרב 781 בוגרים של בתי-הספר לעבודה סוציאלית בעשר מדינות שונות. בנוסף לפרק מבוא המציג את רציונל המחקר ופרק סיכום, המסכם את ממצאיו העיקריים, מרבית פרקי הספר נכתבו בידי מומחים לאומיים, המנתחים את תוצאות השאלון בקרב סטודנטים במדינתם לאור מאפייני מערכות הרווחה ומקצוע העבודה הסוציאלית באותה מדינה.

ממצאי המחקר, שערכו שני חוקרים ישראלים, ד"ר עידית וייס מבית-הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת תל-אביב וד"ר ג'וני גל מבית-הספר לעבודה סוציאלית ורווחה חברתית באוניברסיטה העברית בירושלים, ועמית מאוניברסיטת פלימות' בבריטניה,

פרופ' ג'ון דיקסון, שופכים אור על מגמות בקרב הדור הבא של עובדים סוציאליים ברחבי העולם. החוקרים מצאו דמיון מפתיע באופן שבו סטודנטים במדינות שונות מסבירים את מקורותיהן של בעיות חברתית, כגון עוני ועבריינות, את דרכי ההתמודדות עם בעיות אלה ואת תפקידיו של מקצוע העבודה הסוציאלית. הם נוטים להסביר את הבעיות הללו באמצעות הסברים מבניים ולראות את המקצוע כבעל יעדים חברתיים ואישיים גם יחד. אשר להעדפותיהם המקצועיות, נמצא שקיים דמיון ביחס הסטודנטים לקבוצות לקוחות (אי־רצון לעבוד עם קשישים והעדפת העבודה עם ילדים ועם קורבנות) וביחס לאסטרטגיה המועדפת (טיפול פרטני). יחד עם זאת, נמצאו גם הבדלים גדולים בעמדות הסטודנטים במדינות שונות, במיוחד בין הבוגרים בברזיל ובזימבבווה ובין הסטודנטים במדינות המערב, ובייחוד בארצות־הברית, בישראל ובבריטניה.

Marilyn Taylor. *Public Policy in the Community*. Houndmills: Palgrave, 2003. 263 pages.

המחברת, פרופסור ללימודים אורבניים באוניברסיטה של מערב אנגליה, מתמודדת בצורה יסודית עם המושגים קהילה, השתתפות והעצמה. היא בוחנת אותם כמשרתים את החייאת הדמוקרטיה, ושואלת האם הם יצליחו לעמוד בציפיות של תומכיהם הנלהבים – הבנק העולמי ורשויות לאומיות ומקומיות ברחבי העולם. האם מדובר בקישוט בלבד, או שאכן מדובר בפרקטיקות חדשות שיצליחו במקומות שבהם נכשלו מדינות ושווקים.

הספר בוחן את האופן שבו נעשה שימוש ב"קהילה" ובמושגים נלווים לה – הון חברתי, חברה אזרחית, שותפויות, קואופרטיבים, רשתות חברתיות – לעיצוב מדיניות ולדיונים על מדיניות ציבורית מאז שנות ה־60. המחברת מסתמכת על ניסיון ועל דוגמאות מן העולם ומציעה כיצד ניתן לפתח מדיניות ציבורית אפקטיבית באמצעים של שיתוף והעצמה, בלי להתעלם מן הסתירות והמתחים שעשויים להיווצר במהלך אימוץ גישות אלה.

Louis Kaplow & Steven Shavell. *Fairness versus Welfare*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2002. 544 pages.

המחברים, פרופסורים למשפטים ולכלכלה, שואלים כיצד עדיף להעריך מדיניות ציבורית: האם באמצעות קריטריון ההוגנות והצדק או באמצעות קריטריון הרווחה של יחידים. הספר מצביע על כך שדיון מנקודת מבט פילוסופית מוסרית שאינו מבוסס באופן אקסקלוסיבי על רווחה מוביל למדיניות שפוגעת ברווחה של כל בני האדם. הספר מבקש להוכיח, שהחשיבה המוסרית האנושית מוטה ומלאה סתירות ומשום כך אינה יכולה להיות בסיס עצמאי ויחיד לקביעת מדיניות ציבורית.

Michael O'Neill. *Non Profit Nation*. San Francisco: Jossey-Bass, 2003. 308 pages.

זוהי מהדורה מעודכנת ומחודשת של ספרו של מייקל אוניל, פרופסור למגזר השלישי באוניברסיטת סן פרנציסקו. הספר מתבונן בגידול ובהתפתחות של המגזר השלישי באמריקה, ומבקש לאמוד את כוחו ואת ניראותו. הספר מספק הקדמה להבנת המגזר השלישי. הוא בוחן מגזרי משנה חשובים – שירותי הבריאות, האמנות, השירותים החברתיים וארגוני דת, ובאמצעותם הוא מצביע על האופן שבו המגזר השלישי משפיע על המגזר העסקי, על המדינה ועל החברה.

Onorato Castellino & Elsa Rornero (Eds.). *Pension Policy in an Integrating Europe*. Cheltenham, Glos.: Edward Elgar, 2003. 233 pages.

זוהי אסופה של מאמרים על מדיניות פנסיונית באירופה העושה גם השוואות בתוך האיחוד האירופי, ובין מדינות באיחוד האירופי ובין ארצות-הברית. הספר מצביע על האופן שבו מדינות שונות ניצבות בפני בעיות דומות בתחום הפנסיה, וכיצד השוואה של התנסויות לאומיות שונות עשויה לסייע ביצירת "שיטה מתואמת פתוחה" של ביטוח פנסיוני שהאיחוד האירופי מאמץ היום.

Bob A. Hepple (Ed.). *Social and Labour Rights in a Global Context: International and Comparative Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 273 pages.

הספר מברר האם אכן זכויות חברתיות וזכויות עובדים הן התגובה המתאימה להתמודדות עם מגמות של גלובליזציה. האם רטוריקה של זכויות – עבודה הוגנת, ביטחון בתעסוקה, שוויון הזדמנויות, מזון מספיק, דיור ושירותי בריאות – מבטיחה את קיומם של אלה מול התחכום של תאגידים רב-לאומיים. הכותבים, שהם בני ארצות שונות, מצביעים על ניסיונות מגוונים לריסון הכלכלה הגלובלית הפרועה, ועל מידת כוחה של החקיקה לרסן במידת מה את הפגיעה בזכויות של חלק מן האנשים חלק מהזמן.

Marc Mauer & Meda Chesney-Lind (Eds.). *Invisible Punishment: The Collateral Consequences of Mass Imprisonment*. New York: The New Press, 2002. 355 pages.

שני מיליון אמריקנים נמצאים היום בבתי-סוהר בארצות-הברית. שלושים שנה של מדיניות ענישה המונית במאסר לזמן ארוך מתבטאים בעוולות חברתיות לאסירים

ולמשפחותיהם וביצירת בעיות חברתיות להם ולחברה כולה. הנושא שמאמרי הספר עוסקים בו חורג מעבר לתחום המסורתי של קרימינולוגיה וענישה. תוצאותיה של המדיניות החברתית הזאת נדונות במישורים שונים – השפעותיהן על האסירים עצמם, על משפחותיהם, על דור של ילדים הגדלים עם הורים בבית־הסוהר, ועל שכונות שלמות שחסרים בהן גברים צעירים שהיו יכולים להקים משפחות ולפתח קריירות וחיים.